

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-2-6>

УДК 339.924:338.475(100)

JEL H56, F52, L52, E60

Н. О. Козицька

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і підприємництва Первомайського навчально-наукового інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Первомайськ
e-mail: kozitskaya_na@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7928-0268>

В. А. Принц

аспірант за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»
Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль
e-mail: vaprincipe@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6847-418X>

МОДЕЛІ МІЛІТАРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті досліджено мілітаризацію економіки провідних країн світу як ключовий чинник структурних зрушень у світовій економіці в контексті глобальних трансформацій. Розкрито особливості політики мілітаризації США, Китаю та Європейського Союзу з акцентом на фінансове навантаження, структуру оборонних бюджетів, темпи зростання та інституційну архітектуру. Проаналізовано лідерство країн за обсягами військових видатків. Визначено три моделі мілітаризації: американську – з високою інноваційною складовою та глобальною військовою присутністю; китайську – з концепцією військово-цивільної інтеграції; європейську – фрагментовану, проте модернізаційно орієнтовану. Доведено, що військово-промисловий комплекс є індикатором технологічної спроможності держав, а рівень інвестицій у НДДКР визначає їхні позиції в глобальних ланцюгах доданої вартості. Особливу увагу приділено порівнянню темпів зростання оборонних бюджетів. Показано, що оборонні інновації стимулюють розвиток високотехнологічного виробництва та формування конкурентних переваг країн. Зроблено висновок, що мілітаризація економіки у XXI ст. стає інструментом забезпечення економічної безпеки, геоекономічного впливу та технологічного лідерства.

Ключові слова: глобальні трансформації, мілітаризація економіки, оборонні витрати, військово-промисловий комплекс, світова економіка, національні економіки, економічна конкуренція, інновації, технологічне лідерство, Європейський Союз, економічна безпека.

Kozitska N. O., Prints V. A. MODELS OF NATIONAL ECONOMY MILITARIZATION IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS

The article examines the militarization of the economies of leading countries as a key factor in structural shifts in the global economy in the context of global transformations. It reveals the peculiarities of the militarization policies of the US, China, and the European Union, with an emphasis on fiscal burden, defense budget structure, growth rates, and institutional architecture. The leadership of countries in terms of military spending is analyzed. The structural and functional characteristics of the militarization policy of leading centers of geo-economic power are outlined, in particular the dynamics of defense spending, its share in GDP, and key growth factors. Three models of militarization are identified: the American model, with a high innovative component and global military presence; the Chinese model, with a concept of military-civilian integration; and the European model, which is fragmented but modernization-oriented. The article presents generalized macroeconomic characteristics of the militarization policies of leading countries in 2024. The article pays particular attention to the functioning of the military-industrial complex as an indicator of technological potential and a component of economic security. It proves that the military-industrial complex is an indicator of the technological capacity of countries, and the level of investment in R&D determines their position in global value chains. Particular attention is paid to comparing the growth rates of defense budgets. The article shows that defense innovations stimulate the development of high-tech production and the formation of competitive advantages of countries. In the context of growing global instability and the transformation of security priorities of the world's leading economies, different models of militarization are demonstrated, which are reflected in fiscal policy, the structure of innovative development, and geo-economic strategies. The article concludes that the militarization of the economy in the 21st century is becoming a tool for ensuring economic security, geo-economic influence, and technological leadership.

Keywords: global transformations, militarization of the economy, defense spending, military-industrial complex, world economy, national economies, economic competition, innovation, technological leadership, European Union, economic security.

Формулювання проблеми. Інтенсифікація процесів мілітаризації в провідних країнах світу в умовах посилення геополітичної нестабільності зумовлює глибокі трансформації у структурі їхніх національних економік, формуючи нові виклики для глобального економічного розвитку. Мілітаризація,

розглянута в економічному вимірі, передбачає зростання оборонних видатків, активізацію функціонування військово-промислового комплексу, зміщення бюджетних пріоритетів, розширення державного замовлення у сфері оборонних технологій, а також посилення ролі сектору оборони в національних інноваційних системах [1].

Особливої актуальності набуває аналіз мілітаризації економіки таких центрів гео економічної сили, як Сполучені Штати Америки (США), Китайська Народна Республіка (КНР) та країни-члени Європейського Союзу (ЄС), які суттєво впливають на структуру міжнародного поділу праці, глобальні інвестиційні потоки та міжнародну торгівлю.

Попри масштабність цього явища, у сучасній науковій літературі бракує порівняльних досліджень моделей мілітаризації економіки в контексті їхнього впливу на макроекономічні показники, фінансову стабільність, інноваційний розвиток та орієнтовані на експорт галузі. Відсутність комплексного економіко-аналітичного зіставлення різних моделей мілітаризації ускладнює формування ефективної міжнародної політики економічної безпеки, а також гальмує вироблення збалансованих стратегій у державах, що розвиваються.

У цьому контексті постає необхідність системного наукового аналізу структурно-функціональних характеристик мілітаризації економіки у США, КНР і країнах-членах ЄС, виявлення їхніх відмінностей і спільних рис, а також оцінювання економічних наслідків цих процесів у середньостроковій перспективі. Це обумовлює потребу в детальному дослідженні моделей мілітаризації економіки зазначених країн як одного із ключових напрямів сучасного міждисциплінарного дискурсу світової економіки.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз сучасного стану наукових досліджень з проблем мілітаризації економіки свідчить про дедалі більшу увагу до цього явища як у вітчизняному, так і в зарубіжному науковому дискурсі. Зокрема, у дослідженнях Є. Й. Майовця та О. Р. Яреми обґрунтовано, що в умовах системних криз і збройних конфліктів активізація військово-промислового комплексу може бути джерелом економічної мобілізації, слугуючи драйвером зростання в окремих секторах національної економіки [2]. О. М. Сазонець, досліджуючи світові тенденції розвитку військово-промислового комплексу (далі – ВПК), акцентує на важливості адаптації зарубіжного досвіду до національного контексту, особливо у сфері економічної безпеки. Наголошено, що структурна трансформація економіки під впливом політики мілітаризації може мати як стимулювальні, так і деструктивні наслідки [3]. На міжнародному рівні значний внесок у методологію оцінювання мілітаризації зроблено М. Bayer та його колегами, які запропонували концепт Multidimensional Measures of Militarization (M3), що дає змогу багатоаспектно аналізувати економічні, політичні та соціальні виміри динаміки мілітаризації економіки у світовій системі [4]. М. Irandoust обґрунтовує емпіричну залежність між рівнем глобалізації, торговельними потоками та

зростанням тенденцій у провідних економіках світу [5]. Отже, наявні наукові напрацювання засвідчують багатовимірність феномену мілітаризації, що є не лише індикатором безпекової політики, а й фактором трансформації світової економіки в умовах політичної нестабільності, технологічного суперництва та регіональних загроз.

Метою статті є аналіз моделей мілітаризації національних економік провідних країн світу в контексті глобальних трансформацій.

Основні результати дослідження. Світова економіка за останні десятиліття зазнала значних змін під впливом глобальних трансформацій, коли відбувається поєднання фінансових криз, геополітичних конфліктів, технологічних зрушень, екологічних катастроф, криза довіри в системі міжнародних відносин. За таких умов змінюється фокус державної політики країн, особливо у сфері безпеки та оборони, а мілітаризація економіки набуває нових рис, зокрема як важливий чинник економічної конкуренції та лідерства. У контексті мілітаризації економік ключовим аналітичним показником є обсяги оборонних видатків, що відображають як рівень економічної спроможності держав, так і пріоритетність оборонної політики у структурі національного розвитку. У 2024 р. загальний обсяг світових оборонних видатків досягнув рекордного рівня в 2718 млрд дол. США, що становить приріст на 9,4% у реальному вимірі порівняно з 2023 р. [6].

Абсолютним лідером залишаються Сполучені Штати Америки з військовим бюджетом у 997 млрд дол. США, що становить орієнтовно 37% загальносвітового показника. Оборонні видатки КНР становили 314 млрд дол. США (12%), зберігаючи позитивну динаміку щорічного зростання, яка корелює з реалізацією стратегії поступового нарощування військово-промислового потенціалу [6].

Сукупні оборонні бюджети європейських країн-членів НАТО (не враховуючи США), включно з Великою Британією, оцінено в 454 млрд дол. США, або приблизно 30% світового рівня. Із цієї суми понад половину акумульовано в трьох країнах – Німеччині, Франції та Великій Британії, що свідчить про значну концентрацію фінансових зусиль у межах кількох економік ЄС [6].

Водночас аналіз оборонних видатків у відсотковому співвідношенні з ВВП дає змогу оцінити фіскальне навантаження мілітаризації. Наприклад, частка оборонних видатків у США у 2024 р. становила приблизно 3,4% ВВП, у Китаї – приблизно 1,7%, тоді як більшість європейських країн до 2022 р. обмежувалися рівнем 1-1,5% [7]. Проте під впливом безпекових загроз, зокрема після початку повномасштабного вторгнення в Україну, в Європі сформувалася тенденція до суттєвого перегляду оборонних пріоритетів. Наприклад, у 2024 р. 18 із 32 країн-членів НАТО перевищили межу у 2% ВВП (порівняно з 11 країнами у 2023 р.), що свідчить про зміну моделі оборонного фінансування з пасивної на активну [8]. У межах цієї динаміки вирізняється низка країн з високими темпами зростання видатків. Польща збільшила оборонний бюджет із 17 млрд дол.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

США у 2022 р. до 38 млрд дол. США у 2024 р., що становить 4,2% ВВП – один з найвищих показників серед країн-членів НАТО. Німеччина, яка протягом тривалого часу утримувала видатки нижче ніж 1,5% ВВП, у 2024 р. зафіксувала зростання до 88,5 млрд дол. США, що становить 1,9% ВВП, унаслідок запуску спеціального оборонного фонду [8]. Отже, спостерігається перехід до нової парадигми милітаризації, в якій економічна політика взаємодіє з безпековими потребами.

Моделі бюджетної мобілізації, які застосовуються в США, КНР та ЄС, відображають прагнення до забезпечення стратегічної автономії, підтримки оборонного сектору як джерела технологічного зростання, а також формування багаторівневої архітектури економічної безпеки в глобальному середовищі.

Для узагальнення динаміки процесів милітаризації в ключових економіках світу на рис. 1 представлено порівняльні показники оборонних видатків за 2020-2024 рр.

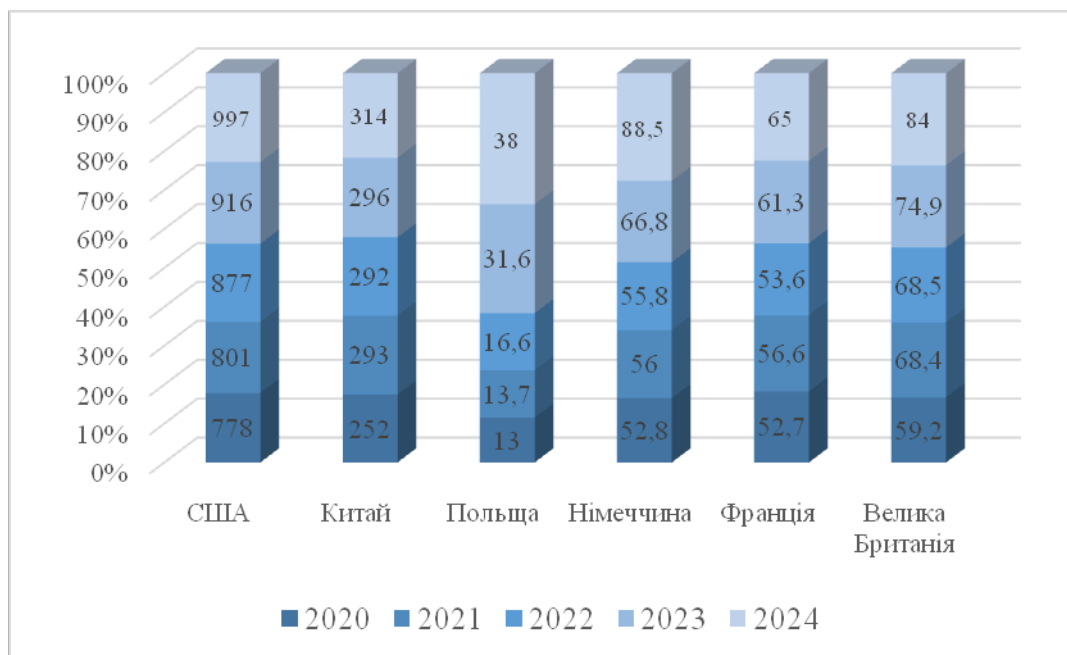

Рис. 1. Порівняльні показники оборонних видатків провідних країн світу за 2020-2024 рр.

Джерело: узагальнено на основі [8; 9].

Комплексне розуміння процесів милітаризації потребує не лише аналізу оборонних видатків у динаміці, але й врахування частки їх у ВВП, приросту за останні роки та ключових драйверів. Для деталізації порівняльного аналізу в табл. 1 представлено узагальнені макроекономічні характеристики політики милітаризації економіки низки провідних держав у 2024 р.

На основі систематизованих даних виокремлено три узагальнені моделі милітаризації, які

репрезентують відмінні стратегії взаємодії між безпековою та економічною політикою. Перша – американська модель, що спирається на централізовані масштабні витрати з пріоритетом глобального військового домінування. Ця модель характеризується експедиційною спрямованістю, підтримкою широкої мережі альянсів (НАТО, двосторонні угоди в Азійсько-Тихоокеанському регіоні), а також наявністю понад 750 військових баз у більш ніж 70 країнах світу [10].

Таблиця 1

Ключові макроекономічні параметри милітаризації економіки провідних держав у 2024 р.

Країна	Оборонні видатки, млрд дол. США	Частка у ВВП, %	Динаміка у 2022-2024 рр., %	Основні чинники зростання
США	997	3,4	+13,7	Глобальна присутність, модернізація, стратегічні виклики
Китай	314	1,7	+7,5	Регіональні амбіції, інновації, модернізація ВМС
Польща	38	4,2	+129	Реакція на війну в Україні, переозброєння, збільшення резервів
Німеччина	88,5	~2,1	+59	Створення спеціального фонду, підтримка оборонної автономії
Франція	~63,5	~1,9	+18	Нарощування військової мобільності, інвестицій в R&D
Велика Британія	~83,0	~2,2	+21	Збільшення ядерного компонента, кібербезпека, підтримка НАТО

Джерело: [8].

Друга – китайська модель, побудована на принципі стабільного зростання оборонних витрат за відносно невисокого фіскального навантаження. Вона

поєднує регіональну оборонну спрямованість з амбіціями розширення стратегічного впливу. Офіційна концепція «активної оборони» дає КНР

змогу проактивно реагувати на зовнішні загрози, зокрема в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, Південно-Китайському морі та щодо статусу Тайваню [11].

Третя – європейська модель, яка історично формувалась як консервативна та оборонна, з орієнтацією на колективну безпеку та обмеженою спроможністю до автономного застосування сили.

З огляду на зміну безпекового середовища, що загострилася після 2022 р., у межах Європейського Союзу активізувався процес перегляду підходів до формування оборонної політики. Попри збереження трансатлантичного компонента, який продовжує базуватися на співпраці в межах НАТО, зростає інтерес до посилення стратегічної автономії ЄС. Цей вектор закріплено в низці ключових документів, зокрема в Глобальній стратегії ЄС (2016 р.) та Стратегічному компасі (2022 р.), які орієнтовані на поступове формування повноцінного оборонного потенціалу Євросоюзу до 2030 р. [7].

До основних чинників трансформації відносять три взаємопов'язані чинники: агресію російської федерації проти України, дестабілізацію південного флангу Європи (Північна Африка, Близький Схід) і поступове зміщення пріоритетів зовнішньої політики США в бік Азійсько-Тихоокеанського регіону. Відповідно, на рівні бюджетної політики країн-членів ЄС після 2022 р. зафіксовано зростання частки оборонних видатків у ВВП [8].

Водночас НАТО продовжує відігравати роль фундаментальної складової європейської архітектури безпеки. За провідної ролі Сполучених Штатів Америки Альянс після початку повномасштабної агресії росії мобілізував ресурси для посилення обороноздатності східного флангу. У цьому контексті сучасна модель мілітаризації ЄС набуває ознак змішаної, поєднуючи елементи трансатлантичної інтеграції з поступовим розширенням оборонної автономії.

У територіальному вимірі ЄС зосереджує стратегічну увагу на стабілізації суміжних регіонів – Східної Європи, Середземномор'я та частин Африканського континенту. Країни-члени беруть участь у миротворчих і тренувальних місіях обмеженого масштабу, що обумовлено внутрішніми політичними та правовими чинниками. Водночас Франція та Велика Британія завдяки наявному військовому потенціалу зберігають здатність до автономного силового реагування.

Отже, європейська модель мілітаризації має переважно оборонний, багатосторонній і стриманий характер. У контексті міжнародної економіки вона відповідає принципам безпечної взаємозалежності, збереження стабільності зовнішніх ринків і захисту критичних логістичних маршрутів. У цьому контексті особливого значення набуває ВПК, який становить матеріальну основу політики мілітаризації, забезпечуючи виробництво, науково-дослідну діяльність і технологічне оновлення оборонної інфраструктури.

Функціонування ВПК у США, КНР та Європейському Союзі істотно відрізняється за структурою власності, рівнем державного втручання,

ступенем інтеграції в глобальні ланцюги створення вартості та обсягами інвестицій у НДДКР. США володіють найбільш розвиненим ВПК у світі, який функціонує на основі тісної взаємодії між федеральними органами (зокрема Міністерством оборони), приватними корпораціями й високотехнологічними секторами економіки. До складу ВПК входять транснаціональні оборонні гіганти, такі як Lockheed Martin, Boeing, Raytheon, Northrop Grumman, що реалізують масштабні проекти в оборонній сфері на сотні мільярдів доларів.

Інвестиційна політика США у сфері оборони є вкрай активною. Лише у 2023 р. обсяг витрат на воєнні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) становив приблизно 0,3% ВВП, що в 15 разів перевищує аналогічний показник для ЄС – 0,02% [7]. Крім того, приблизно 40% оборонного бюджету США спрямовується на капітальні видатки, пов'язані із закупівлею озброєнь, інфраструктурними проектами та розробленням інноваційних технологій. У країнах-членах Європейського Союзу цей показник не перевищує 20% [7]. Така інвестиційна асиметрія зумовлює збереження технологічного лідерства США, особливо в авіакосмічному секторі, сферах штучного інтелекту, кібербезпеки й мікроелектроніки.

Військово-промисловий комплекс Китаю функціонує як централізована державна система, орієнтована на внутрішнє забезпечення армії та технологічну самодостатність. З початку 2000-х років КНР модернізує оборонну галузь, активно фінансуючи НДДКР та впроваджуючи політику військово-цивільної інтеграції (Military-Civil Fusion). Основу ВПК становлять великі державні корпорації (NORINCO, AVIC, CSSC), підпорядковані центральному уряду.

Китай виробляє більшість типів озброєнь, хоча в окремих високотехнологічних сегментах зберігається залежність. Одночасно зміцнюється експортна позиція. Наприклад, у 2019-2023 рр. частка КНР на світовому ринку становила 5,8% [12]. ВПК Китаю виконує функцію державного інструменту, спрямованого на стратегічну автономізацію.

Європейський ВПК характеризується фрагментацією та переважанням національних підходів. Попри наявність провідних виробників (Dassault, Airbus, Leonardo, Rheinmetall), відсутність стандартизації ускладнює інтеграцію. В ЄС експлуатується понад 170 типів озброєнь, у США – приблизно 30 [13].

Це зумовлює дублювання видатків, обмеження масштабування і посилення імпортої залежності. З 2020 р. частка США у структурі імпорту озброєнь європейськими країнами-членами НАТО зросла з 52% до 64% [7]. У відповідь ЄС розпочав консолідацію оборонної промисловості через PESCO та Європейський оборонний фонд. Проекти MGCS і FCAS мають на меті знизити витрати, підвищити уніфікацію та посилити глобальну конкурентоспроможність європейського ВПК. Натомість у ЄС відсутня наднаціональна консолідована структура з аналогічним впливом. Політична вага ВПК залишається фрагментованою, обмеженою національними лобістськими

механізмами, зокрема у Франції, де оборонна промисловість відіграє помітну роль у зовнішньоторговельному балансі [14].

Вторгнення російської федерації в Україну трансформувало бачення ролі ВПК. Національні уряди та інституції ЄС, наприклад, дедалі активніше розглядають його як ключовий елемент не лише безпеки, а й економічного зростання. За оцінками Європейської комісії, збільшення оборонних видатків до 1,5% ВВП до 2028 р. може забезпечити приріст реального ВВП на 0,5% завдяки мультиплікативному ефекту, хоча й супроводжуватиметься зростанням державного боргу приблизно на 2% ВВП [7]. Максимальний економічний ефект можливий лише за умови концентрації витрат на внутрішньому виробництві, а не на імпорті озброєнь. Майбутня ефективність ВПК ЄС залежатиме від здатності інституцій реалізувати політику консолідації, технологічного оновлення і захисту внутрішнього ринку.

У цьому контексті інноваційна мілітаризація розглядається як чинник впливу не лише на обороноздатність, а й на економічну структуру, трансфер технологій і позиції держав у глобальних ланцюгах доданої вартості. Технологічне домінування у військовій сфері стає одним з головних параметрів конкурентоспроможності держав на світовому рівні.

США зберігають провідну позицію у сфері оборонних інновацій, що забезпечується стабільною державною політикою підтримки НДДКР. Від Манхеттенського проєкту до створення GPS, ARPANET і новітніх військових IT-рішень США демонструють здатність трансформувати інновації у стратегічні переваги. Стратегія Third Offset акцентує на розвитку штучного інтелекту, автономних систем, гіперзвукових платформ і квантових технологій.

Як зазначено в Національній оборонній стратегії США (2022 р.), технологічне суперництво з Китаєм визначено як ключовий елемент економічної та безпекової політики [15]. Висока частка витрат на НДДКР серед країн-членів ОЕСР [7], активізація суміжних секторів, розвиток структур управління (JAIC, U.S. Space Force) та інвестиції у C4ISR і кіберзасоби забезпечують США стійку перевагу в оборонно-технологічному вимірі.

Китайська Народна Республіка реалізує стратегію «прориву навздогін» у сфері мілітаризації, що передбачає інтеграцію цивільних і військових технологій на основі державної підтримки інновацій. У межах концепції «інтелектуалізації війни» акцент зроблено на впровадженні штучного інтелекту, автономних платформ, квантової комунікації та обробки великих даних у військову практику [16; 17]. На практиці це виражається в розвитку дронів технологій (Wing Loong, Caihong), гіперзвукових систем (DF-17), модернізації флоту та розширенні функцій кібер- і космічних підрозділів. Концепція Military-Civil Fusion мобілізує ресурси приватного сектору, змінюючи структуру інвестицій у високотехнологічні галузі. Водночас зберігаються технологічні обмеження – залежність від імпорту

мікроелектроніки, відставання в авіадвигунах і складності системної інтеграції [11].

Європейський Союз дотримується більш обережного та фрагментарного підходу до інноваційної мілітаризації, що зумовлено соціоекономічними пріоритетами та низьким рівнем фінансування НДДКР (0,02% ВВП у 2024 р.) [7]. Водночас окремі держави (Франція, Німеччина, Естонія) реалізують перспективні оборонні програми (DIANA, nEUROn, FCAS), а наднаціональної структури на зразок Європейського оборонного агентства акумулюють технологічний потенціал. Основними бар'єрами залишаються складність координації, нормативні обмеження щодо автономної зброї та дефіцит інвестицій. Після 2022 р. зафіксовано зростання фінансування оборонних інновацій, що сигналізує про зрушення в бік стратегічної автономії [19].

Інноваційна мілітаризація у XXI ст. перетворюється на визначальний індикатор економіко-технологічного лідерства. Вона впливає на глобальні ланцюги доданої вартості, структуру зайнятості та конкурентоспроможність високотехнологічного сектору. Для країн, інтегрованих у світові виробничо-технологічні мережі, участь у створенні безпечових інновацій стає засобом геоекономічного позиціонування.

Порівняльна характеристика свідчить, що США є лідером у сфері військових інновацій, Китай забезпечує швидку імплементацію технологій у військову промисловість, а ЄС прагне до технічного суверенітету, проте стикається з політичними й фінансовими обмеженнями.

Політичні інститути визначають економічну траєкторію мілітаризації. У США військові витрати стабільно підтримуються обома партіями, а ВПК суттєво впливає на бюджетний процес – у 2024-2025 рр. загальні витрати сягнули 1 трлн дол. США [6]. У КНР мілітаризація є частиною стратегії «великого національного відродження», яку реалізує Компартія; PLA виконує роль політичного та безпекового інструменту. В ЄС до 2022 р. домінували пацифістські ідеї, однак повномасштабне вторгнення в Україну зумовило стратегічний поворот.

Для економіки мілітаризація створює змішані наслідки. У США вона стимулює розвиток високих технологій, продукуючи спіноф-інновації (GPS, інтернет), але водночас може стримувати фінансування соціального сектору. У Китаї фіксується синергія між військовими та цивільними технологіями в межах централізованої індустріалізації. В ЄС, попри витрати <2% ВВП, оборонний компонент ще не став рушієм економічного зростання, проте Європейський оборонний фонд відкриває перспективи для технологічної трансформації [6].

У контексті зростання глобальної нестабільності та трансформації безпекових пріоритетів провідні економіки світу демонструють відмінні моделі мілітаризації, що відображаються у фіскальній політиці, структурі інноваційного розвитку та геоекономічних стратегіях (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика моделей милітаризації економіки США, Китаю та країн ЄС

Критерій	Американська модель	Китайська модель	Європейська модель
Бюджетна політика	Централізоване фінансування, високі оборонні видатки, структурний дефіцит, боргова залежність	Жорсткий бюджетний контроль, послідовне зростання витрат	Залежність від бюджетних обмежень, міждержавна координація
Інноваційна складова	Інвестиції в AI, космос, гіперзвукові технології	Civil-military fusion, автономна інноваційна екосистема	Подвійне призначення технологій, діджиталізація ВПК
Гео економічна стратегія	Глобальна проєкція сили, військова присутність у стратегічних регіонах	«Один пояс – один шлях» як інструмент гео економічного впливу та логістичної військової присутності	Обмежена стратегічна автономія, пріоритет НАТО у зовнішньооборонній політиці
Формування оборонної політики	Домінування національних інтересів, превентивна військова перевага	Військова модернізація як частина загальної стратегії індустріалізації	Формування спільної оборонної політики в межах ЄС, розвиток EDF
Вразливості моделі	Боргова залежність оборонного комплексу, ризики фіскальної нестабільності	Ризики санкційного тиску, технологічної ізоляції	Відсутність єдності між державами-членами, інституційна фрагментованість, обмеження через Пакт стабільності і зростання

Джерело: [8; 6; 20].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що милітаризація економіки може бути інструментом структурної трансформації, однак її ефективність залежить від рівня інтеграції з національними інноваційними, фінансовими та безпековими стратегіями.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що милітаризація економіки в контексті глобальних трансформацій набуває дедалі більшого значення як структуроутворювальний чинник змін світової економіки. Вивчення моделей США, КНР і ЄС дало змогу виокремити три відмінні підходи до взаємодії безпекової та економічної політики. Американська модель вирізняється високим рівнем бюджетної мобілізації, інноваційною активністю і глобальною військовою присутністю, але супроводжується борговим навантаженням. Китайська модель демонструє послідовне зростання витрат у поєднанні з військово-цивільною інтеграцією та інвестиціями в інновації як інструмент стратегічної автономізації. Європейська модель, попри спроби модернізації та посилення оборонної автономії, залишається фрагментованою і значною мірою залежною від трансатлантичного вектора. Усі три моделі демонструють зростання ролі військово-промислового комплексу в забезпеченні не лише обороноздатності, а й технологічної та економічної конкурентоспроможності.

Перспективи подальших досліджень полягають у виявленні механізмів впливу оборонно-промислових стратегій на переформатування глобальних економічних взаємозв'язків, зміну балансу сил у міжнародній торгівлі та формування нових моделей економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. *Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі* / наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. 103 с. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf

2. Майовець Є. Й., Ярема О. Р. Милітаризація економіки як чинник економічного зростання в Україні. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*: зб. наук.-техн. пр. 2015. Вип. 25.3. С. 199-206.

3. Сазонець О. М. Сучасні тенденції розвитку військово-промислового комплексу в провідних країнах світу. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 8-12.

4. Bayer M., Croissant A., Izadi R., Scheeder N. Multidimensional Measures of Militarization (M3): A Global Dataset. *Armed Forces & Society*. 2023. Vol. 51(3). DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327X231215295>

5. Irandoost M. Militarism and globalization: Is there an empirical link? *Quality & Quantity*. 2018. Vol. 52(3). Pp. 1349-1369. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0525-4>

6. Liang X., Tian N., Lopes da Silva D., Scarazzato L., Karim Z., Guiberteau Ricard J. *Trends in world military expenditure, 2024*. Stockholm, 2025. DOI: <https://doi.org/10.55163/AVEC8366>

7. The economic impact of higher defence spending. *European Commission*: Website. 19.05.2025. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2025-economic-forecast-moderate-growth-amid-global-economic-uncertainty/economic-impact-higher-defence-spending_en#:~

8. Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges. *SIPRI*: Website. 28.04.2025. URL: <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges>

9. Селюченко Н. Є., Панченко А. В. Військові видатки найбільш впливових країн світу в період воєнних дій в Україні. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2(9). С. 343-350. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.343>

10. Vine D. Where in the World Is the U. S. Military? *Politico Magazine*: Website. 2015. URL:

<https://www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-world-119321>

11. Cordesman A. H. *China's New 2019 Defense White Paper: An Open Strategic Challenge to the United States*. CSIS, 2019. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190724_China_2019_Defense.pdf

12. Gunter J., Legarda H. China's arms industry is increasingly global, but don't expect it to supplant NATO's counterparts any time soon. *MERICIS*: Website. 28.08.2024. URL: <https://merics.org/en/tracker/chinas-arms-industry-increasingly-global-dont-expect-it-supplant-natos-counterparts-any>

13. *Munich Security Report 2017*. Munich, 2017. URL: https://securityconference.org/assets/user_upload/Munich_SecurityReport2017.pdf

14. Bergmann M. The Transatlantic Alliance in the Age of Trump: The Coming Collisions. *CSIS*: Website. 14.02.2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/transatlantic-alliance-age-trump-coming-collisions>

15. Easley M. JUST IN: New National Defense Strategy Focuses on Familiar and Emerging Threats. *National Defense*: Website. 27.10.2022. URL: <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2022/10/27/new-national-defense-strategy-focuses-on-both-familiar-and-emerging-threats>

16. Baughman J. The Path to China's Intelligentized Warfare: Converging on the Metaverse Battlefield. *United States government*: Website. 19.12.2024. URL: <https://cyberdefensereview.army.mil/CDR-Content/Articles/Article-View/Article/4012231/the-path-to-chinas-intelligentized-warfare-converging-on-the-metaverse-battlefi>

17. Кобзар Ю. Китай різко збільшив військовий бюджет: готується протистояти США. *УНІАН*: сайт. 05.03.2023. URL: <https://www.unian.ua/world/kitay-aktivno-ozbroyuyetsya-gotuyuchis-do-viyni-za-tayvan-12167790.html>

18. Chhaya S. Europe's Strategic Autonomy: Charting the Path Forward in an Era of U. S. Retrenchment. *Atlas Institute for International Affairs*: Website. 08.05.2025. URL: <https://atlasinstitute.org/europes-strategic-autonomy-charting-the-path-forward-in-an-era-of-u-s-retrenchment/#:~:text=Europe%27s%20Strategic%20Autonomy%3A%20Charting%20the,Germany%27s>

19. Cavanna T. P. Keep NATO focused on Europe, not China. *Defense Priorities*: Website. 24.07.2025. URL: <https://www.defensepriorities.org/explainers/keep-nato-focused-on-europe-not-china/>

20. Casarini N. Rising to the Challenge: Europe's Security Policy in East Asia amid US-China Rivalry. *International Spectator*. 2020. Vol. 55(1). Pp. 78-92. DOI: <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1712133>

References

1. Yurchyshyn, V. (Ed.) (2022). *Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiys'koyi ahresiyi, ta onovlennya mistysya Ukrainy u svitovomu prostori* [Geopolitical and geoeconomic changes shaped by russian aggression and renewal of the place of Ukraine in the world].

Kyiv: Razumkov centre. Retrieved from https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf [in Ukrainian].

2. Mayovets, Ye. Y., & Yarema, O. R. (2015). *Militaryzatsiya ekonomiky yak chynnyk ekonomichnoho zrostannya v Ukraini* [The Militarization of Economy as the Factor of Economic Growth in Ukraine]. In *Naukovyy visnyk Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy* [Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine]: Vol. 25.3 (pp. 199-206). [in Ukrainian].

3. Sazonets, O. M. (2016). *Suchasni tendentsiyi rozvytku viys'kovo-promyslovoho kompleksu v providnykh krayinakh svitu* [The Current Trends in the Development of Military-Industrial Complex in the Leading World Countries]. *Biznes Inform – Business Inform*, 7, 8-12. [in Ukrainian].

4. Bayer, M., Croissant, A., Izadi, R., & Scheeder, N. (2023). Multidimensional Measures of Militarization (M3): A Global Dataset. *Armed Forces & Society*, 51(3). DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327X231215295>

5. Irandoust, M. (2018). Militarism and globalization: Is there an empirical link? *Quality & Quantity*, 52(3), 1349-1369. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0525-4>

6. Liang, X., Tian, N., Lopes da Silva, D., Scarazzato, L., Karim, Z., & Guiberteau Ricard, J. (2025). *Trends in world military expenditure, 2024*. Stockholm, 2025. DOI: <https://doi.org/10.55163/AVEC8366>

7. The economic impact of higher defence spending (2025, May 19). European Commission: Website. Retrieved from https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/spring-2025-economic-forecast-moderate-growth-amid-global-economic-uncertainty/economic-impact-higher-defence-spending_en#:~

8. Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges (2025, Apr 28). SIPRI: Website. Retrieved from <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges>.

9. Selyuchenko, N. Ye., & Panchenko, A. V. (2023). *Viys'kovi vydatky naybil'sh vplyvovykh krayin svitu v period voyennykh diy v Ukraini* [Military expenditures of the most influential countries in the world during the military actions in Ukraine]. *Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku – Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*, 2(9), 343-350. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.343> [in Ukrainian].

10. Vine, D. (2015). Where in the World Is the U. S. Military? *Politico Magazine*: Website. Retrieved from <https://www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-world-119321>

11. Cordesman, A. H. (2019). *China's New 2019 Defense White Paper: An Open Strategic Challenge to the United States*. CSIS. Retrieved from https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190724_China_2019_Defense.pdf

12. Gunter, J., & Legarda, H. (2024, Aug 08). China's arms industry is increasingly global, but don't expect it to supplant NATO's counterparts any time soon. MERICS: Website. Retrieved from <https://merics.org/en/tracker/chinas-arms-industry-increasingly-global-dont-expect-it-supplant-natos-counterparts-any>
13. *Munich Security Report 2017* (2017). Munich. Retrieved from https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2017.pdf
14. Bergmann M. (2025, Feb 14). The Transatlantic Alliance in the Age of Trump: The Coming Collisions. CSIS: Website. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/transatlantic-alliance-age-trump-coming-collisions>
15. Easley, M. (2022, Oct 27). JUST IN: New National Defense Strategy Focuses on Familiar and Emerging Threats. National Defense: Website. Retrieved from <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2022/10/27/new-national-defense-strategy-focuses-on-both-familiar-and-emerging-threats>
16. Baughman, J. (2024, Dec 19). The Path to China's Intelligentized Warfare: Converging on the Metaverse Battlefield. United States government: Website. Retrieved from <https://cyberdefensereview.army.mil/CDR-Content/Articles/Article-View/Article/4012231/the-path-to-chinas-intelligentized-warfare-converging-on-the-metaverse-battlefi>
17. Kobzar, Yu. (2023). Kytay rizko zbil'shyv viys'kovyy byudzheth: hotuyetsya protystoyaty SSHA [China has sharply increased its military budget: it is preparing to confront the USA]. UNIAN: Website. Retrieved from <https://www.unian.ua/world/kitay-aktivno-ozbroyuyetsya-gotuyuchis-do-viyni-za-tayvan-12167790.html> [in Ukrainian].
18. Chhaya, S. (2025, May 08). Europe's Strategic Autonomy: Charting the Path Forward in an Era of U.S. Retrenchment. Atlas Institute for International Affairs: Website. Retrieved from <https://atlasinstitute.org/europes-strategic-autonomy-charting-the-path-forward-in-an-era-of-u-s-retrenchment/#:~:text=Europe%27s%20Strategic%20Autonomy%3A%20Charting%20the,Germany%27s>
19. Cavanna, T. P. (2025, Jul 24). Keep NATO focused on Europe, not China. Defense Priorities: Website. Retrieved from <https://www.defensepriorities.org/explainers/keep-nato-focused-on-europe-not-china/>
20. Casarini, N. (2020). Rising to the Challenge: Europe's Security Policy in East Asia amid US-China Rivalry. *International Spectator*, 55(1), 78-92. DOI: <https://doi.org/10.1080/03932729.2020.1712133>

Надійшло 14.06.2025 р.

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 7.10.2015 №1021).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua